№ 43 Ausgabe B.

ГОМАН

Цэна с перэсылкай і дастаукай да хаты:

на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы — 1 м. 20 ф., на 1 мес. — 40 фэн.

Беларуская Віленская часопіс

выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Адрэс рэдакції: Вільня, Віленская 33.
Адрэс адміністрацii і экспэдыцыі:
М. Стэфанская 23.

№ 43 (239). Год III. Вільня, 28 мая 1918 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.)

ТЭЛЕГРАМЫ.

27 мая.

Заходні тэатр:

Пры Мэтэрін на разьведках узяты ў палон англічане. Артылерыйская дзейльнасць павялічылася папалудні. Непрыяцельскі агонь узмацаваўся ў ваколіцах Кэмэль, на паўночным беразі Ліс, між Аррас і Альбэр і на заходнім беразі Авр.

КІЕЎ. Газэты друкуюць ноту ўкраінскаму ўраду ад дэлегацiі з Дону, у каторай апавешчаецца, што палудзенна-заходняя фэдэрацiі Донскіх, Кубанскіх, Терскіх і Астраханскіх казакоў, горных плямён паўночнага Каўказу, стэповых плямён палудзенна-усходняй Расеі, Стаўрапольскай і Чорнаморскай губэрняў і Царыцынскага павету не належыць да складу Расейскай дзержавы, знаходзіцца ў стане вайны з няпрызнаным савецкім урадам і будзе бараніцца усімі сіламі. Усе законы, выдаваные ад дня рэволюцыі ў лютым 1917 году, апавешчаюцца не маючымі сілы. Зямельны закон у межах новай фэдэрацыі загадывае прымусовае адбіраньне зямлі вышэй назначэнай меры ў адных руках. Казакоў прызываюць добра аднасіцца да нямецкіх войск, як і да сваіх уласных.

БЭРЛІН. Украінскае прэсбюро наказывае, што соцыял-рэволюцыянеры пастанавілі адказацца ад опозыцыі процiў ураду Скоропадзкага.

СОФІЯ (Б.Т.А.). У дзень сьвята сьв. Кірылы і Мефодзія боўгарскіе ўласьці атрымалі ад жыхараў Добруджы чысьленые тэлеграмы з дамаганьнем, каб уся Добруджэ была далучэна да Баўгары.

ВЕНА. (Korr. B.). Прэзыдзіумы трох сярэдня-эўропэйскіх эканомічных саюзаў на супольным заседаньні прыняли рэзолюцію, выказываючы здаволеньне згодлівымі выступленьнямі цэнтральных дзержаў у эканомічных справах пры падпісаньні эканомічных умоў з Украінай і Расеей.

БЭРЛІН. Расейскі пасол у Бэрліне, Іоффэ, падаў нямецкаму паслу ноту, апавешчаючы, што нямецкую ноту аб адлучэньні Эстляндзіі і Ліфляндзіі ён перэсылае ў Маскву, але не прызнае гэтым самым незалежнасьці гэтых зямель.

МАСКВА (П.Т.А.). 24.V. Савецкі ўрад паслаў у Бэрлін іскровую тэлеграму, ў каторай гаворыцца:

„Нямецкі пасол, гр. Мірбах, паведаміў нас бытцым 11 мая батарэі крэпасьці Іно стрэлялі ў фінляндзкіе войскі. Пасьля дозьледу можэм заявіць, што гэта нязгодліва с праўдай. Крэпасць Іно перад яе ачысткай намі ўзорвана, ды гэта, відаць, было прычынай памянутага неправільнага заяўленьня“.

ВЕНА (Корр. Б.). 25 мая. Міністэр заграпічных спраў, гр. Бурыян, запрасіў да сябе сягоньня на нараду прэзыдзіум польскага клюбу. Гр. Бурыян заявіў, што ў часе апошніх перэгавораў у нямецкай глаўнай кватэры польская справа не была разьвязана. Гр. Бурыян у найбліжэйшых днёх паедзе ў Бэрлін, дзе маюць адбывацца нарады аб польскай справе.

ДІУСЭЛЬДОРФ. На Заседаньні нямецкай «партыі Бацькаўшчыны» вялікі адмірал Тірпіц між іншым сказаў:

„Развязка сусьветнай вайны наступіць толькі на заходзе. Дабіцца для сябе роўных з Англіей правоў у сусьветнай гаспадарцы мы можэм толькі сілай».

БЭРЛІН. Між дэпутатамі с прычыны новых выбараў прэзыдіума Рэйхстагу ёсць цумка высунуць напярод кандыдатуру дзьвёх найдужэйшых партый: Эрэнбаха—ад клерыкальнага цэнтру і Шэйдэмана—ад умяркаваных соцыял-дэмакратаў.

ВАШЫНГТОН. Саюзьнікі прышлі да згоды аб палітыцы да Расеі. Саюзьнікі пастанавілі не мешацца да ўнутрэных спраў Расеі і запрапанаваць ёй помач падвозам і іншую.

МЮНХЭН (В.Т.Б.). 26. V. Па ўсей Бавары урачыста сьвяткавалі сталетніе ўгодкі баварскай констытуціі.

ВЕНА. **Урадова.** 25.V. Пасьля вялікага артылерыйскага і міннага агню італьянцы атакавалі нашые пазыцыі на паўдня ад праходу Тоннэль і адсунулі трохі нашую лінію на вузкім адрэзку, але пасьля былі задзержаны.

БЭРЛІН (**Урадова**). Новые ўдачы падводных лодак навакол Італіі 5 параходаў ёмкасьцю разам 27.000 тонн.

8 мая у поясе блокады навакол Азорскіх астравоў адна наша падводная лодка затапіла англіцкі транспорт „Nirpra“ ёмкасьцю 7.640 тонн з англіцкім абрадам каралеры.

ЛОНДОН (В.Т.Б.). Адміралцейства апавешчае:

11 мая адна наша падводная лодка на вышыні мыса сьв. Вінцэнта затапіла нямецкі падводны крэйсэр; людзі з яго пагіблі ўсе.

Увага В.Т.Б.: С прычыны доўгай нябытнасьці аднаго нашага падводнага крэйсэра трэба лічыць англіцкае апавешчэньне падобным да праўды.

Раскрытые карты.

«Прынімаючы пад увагу:

1) што бытнасць падтрымліваных „антантай“ дзеля яе палітычных мэт чужацкіх польскіх войск на адвечна Беларускіх землях можэ ў будучыне аказацца прэцэдэнтам для прылучэньня гэтых зямель да Польскага каралеўства, або дзеля дамаганьня тэрыторыяльных компэнсацій у постаці беларускага Беластоцкага округа, сумежнага с Польшчай;

2) што, абвешчаючы прылучэньне закордоннай Беларусі да Польскай монархіi, польскіе войскі выяўляюць гэтак захватные тэндэнціі на беларускіе землі, і іх чыннасць з гэтага пагляду перастае ўжо быць самаабаронай палякоў ад большэвіцкай анархіi і прыбірае характэр вялізнай палітычнай авантуры, каторая йдзе супроць жыцьцёвых інтэрэсаў беларускага народу і супроць яго жаданьня незалежнасьці;

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Беларуская Рада, аб'яўляючы разарванай зьвязь між Беларусьсю і Расеей, высказывае свае дамаганьні:

1) каб польскіе войскі чым хутчэй выйшлі з беларускіх зямель, на каторых беларускіе краёвые организацiі возьмуць пад сваю апекуменьне і жыцьцё жыхароў;

2) — — — — — — —

3) каб сумежные с Польшчай спрадвечные беларускіе землі (Беласток, Горадня) ні ў якім здарэньні не былі вылучэны з рэшты краю дзеля прылучэньня да Польскага Каралеўства“.

— — — — — — — — —

Гэтак, між іншым, заяўляла Беларуская Рада ў Вільні ў рэзолюцiі свяей, прынятай на пленарным заседаньні 18 лютага 1918 году. — за тры дні перад заняцьцём Менска нямецкім войскам. А далейшые здарэньні паказалі, як добра беларусы ацанілі утварыўшаеся палітычнае палажэньне і як добра знаюць палякоў і іх палітычные пляны.

У тэй часьці Беларусі, дзе стаіць польскае войска, палякі стараюцца завясьці чыста польскае упраўленьне. Вайсковые ўласьці утварылі польскі цывільны урад, каторы на чыста беларускай зямлі организуе сець польскіх школ, назначае польскіх чыноўнікаў, урэшці — заводзіць польскіе суды. Гэта — бязспорные акты нацыональнага гвалту над беларусамі, гвалту, раўназначнага гвалтам старога масkоўскага ураду. А аб мэці гэткай палітыкі ня можэ быць споркі, і яна запраўды становіць „вялізарную авантуру“.

Але гэтага мала: «Tilsiter Allg. Ztg.» у № 118 з 23 мая 1918 г. у карэспандэнціі з Варшавы пад загалоўкам «Die polnische Frage» гэтак апісывае сучаснае палітычнае становішча Польшчы:

«Абнімаючы навят малые групы актывістаў, усе яны гатовы на ўзаемную „папраўку граніц“. Князь Ян Радзівілл заявіў: «Ведама, Польшча пры некаторых варунках павінна будзе адрачыся ад Галічыны, але спадзяецца атрымаць за гэта компэнсацii. Іх можна знайсьці ў Беласточчыне і Гродзеншчыне, дзе перэважывае польскае насяленьне. У будучыне яна жджэ такжэ забаспечэньня ад Расеі, бо ўсё яшчэ трэба рахавацца з магчымасьцю новай вайны. Гэткае забаспечэньне далобы устройства аўтаномнай Беларусі, натуральнымі граніцамі каторай на усходзі павінны быць Дзьвіна і Днепр. Новая дзержава, як і Балтыцкіе землі, маглабы быць прынята пад апеку Нямеччыны, або пад супольную апеку Нямеччыны і Аўстрыі. С прычыны таго, што палякі маюць у Беларусі свае эканомічные інтэрэсы і каля 30% дворных зямель належыць да палякоў, гэты край можна аб'явіць у сфэры польскіх інтэрэсаў. Заявы польскага міністра-прэзыдэнта паказваюць, што палякі ня гэтак лёгка прыстануць на не раз высказыванае ў Нямеччыне жаданьне, каб Польшча прыняла учасьце ў пакрыцьці ваенных расходаў. Варунак гэты станавіў бы зварот вялікіх страт, якіе Польшча мела ад вайны».

Вось, і вылазіць шыла з меха. Палякі вядуць торг беларускай зямлёй, але гэта — торг скурай мядзьведзя, каторы яшчэ гуляе на волі ў лесе. Тут пускаецца ў ход і «адрачэньне» ад Галічыны, якая дагэтуль як вядома, не перэставала належаць да Аўстрыі; і «польскасць» беластоцкіх і гародненскіх беларусаў, каторые с палякамі маюць толькі тое супольнае, што часць іх ходзіць маліцца ў той самы касьцёл, дзе моляцца і палякі-каталікі; і «польскіе эканомічные інтэрэсы“, бо польскіе паны дзержаць у сваіх руках вялікіе зямельные абшары ды хацелібы адабраць ад беларускіх селян і тое, што ў іх яшчэ асталося, дзеля польскай колонізацыі; і ўсяго гэтага палякі жадаюць не дарма: яны гатовы заплаціць за гэта, прынімаючы на сябе пакрыцце часьці ваенных выдаткаў Нямеччыны! А што суляць яны беларусам?

А суляць яны нам „аўтаномію“ пад цяжкай рукой польскіх паноў — суляць выцісканьне ўсіх сокаў беларускага народу, каб мець магчымасць выплаціць прыпадаючую на Польшчу часць нямецкіх ваенных выдаткаў і атрымаць яшчэ добры барыш...

Пакуль усё гэта тлумачылі людзям мы, палякі пярэчылі нашым заявам, вінавацючы нас у «выдумках». Цяпер прамовілі кіраўнічые кругі Польскага Каралеўства, — і мейсца для сумлеваньня больш німа. Хто мае вочы, можэ бачыць, якую долю хочэ нам прыгатаваць «братні» польскі народ.

Ды не дажджэ гэтага: для Беларусі пачалася ўжо новая эра не

гісторыі — эра будаваньня сваей незалежнай дзержавы, і нішто не звядзе ўжо яе з дарогі, па якой яна йдзе!

І. Мелешка.

Нашы „палякі“.

У палітычных спорках мы вельмі часта сустрэчаемся з доказамі, аснованымі на гісторыі. Больш за сотню гадоў дзержалі наш край у няволі маскалі і ўвесь час пазываліся на тое, што гэта „ісконі русскій край“, а беларусы — так сама „русскій народ“. Ізноў жэ палякі і па сягоньняшні дзень заяўляюць аб сваіх „правох“ на Беларусь, аснованых на тым, што перад паняволеньнем нашае Бацькаўшчыны маскалямі Беларусь была ў *саюзе* с Польшчай. Але і адны, і другіе замоўчываюць факт, што і перад маскоўскай няволяй, і перад саюзам с Польшчай беларусы мелі сваю незалежную дзержаву, збудаваную пры учасьці народу літоўскага і ўзяўшую ад апошняга сваё імя (Вялікае Князьства Літоўскае), а ад беларусаў — мову, права, дый усю іх цывілізацію.

Так сама ж гісторыя разбівае „гістарычные“ доказы маскалёў і палякоў, апраўдываючых сваю прагавітасць на нашу зямлю. Народ Беларускі — гэта народ жывы, каторы быў некалі вольны і незалежны і, скінуўшы многалетніе путы няволі, верне сабе ізноў свабоду і незалежнасць.

Палякі пачынаюць гэта разумець. Яны у апошніх часох менш ужо гавораць аб сваіх «гістарычных» правох, а пазываюцца больш на тое, што на зямлі Беларускай жыве вельмі многа палякоў, а ў тым ліку ўся дробная шляхта аб'яўлена за польскую.

Гэтай справе пасьвяціў „Dzien. Wil.“ ў № 120 ажно паўстраніцы перэдрукоўваючы з бабруйскай газэткі „Żołnierz Polski“ стацьцю „Zaścianki polskie na Białejrusi“.

«Żołnierz Polski» знаходзіць між беларускай народнай масай «польскіе» засьценкі, або ваколіцы і гэтак тлумачыць паяўленьне іх:

«Ужо вельмі даўно, асабліваж ад пачатку XVI сталецьця, ...пры дварох больш можных паноў рускіх (беларускіх — Рэд. „Г.“), значыць, жыўшых на Русі (Беларусі — Рэд. «Г»), пачынаюць гуртавацца цэлые грамады дробнай шляхты, каторая, атрымаўшы шляхоцтва за ваенные заслугі, ня мела зямлі, або не магла пражыць на сваіх лішне малых гаспадарках. Гэта шляхта, сабраная пры панскіх дварох, бараніла разам с панамі свой край ад напасьцей ворагаў. С часам, калі напасьці спыніліся, і карміць у дварэ лішне многа шляхты было цяжка, паны давалі шляхце дробные фольваркі, за каторые шляхта плаціла чынш і павінна была хадзіць за сваім панам на вайну і падаваць за яго свае галасы на сэйме. Гэта быў пачатак тварэньня засьценкаў».

Хто знае хоць болей-меней гісторыю нашага краю, той ведае, што нашы законы не пазвалялі палякам сяліцца і купляць зямлю ў Беларусі. І гэтак было ажно да люблінскай уніі 1569 году, — значыць, блізка да канца XVI сталецьця. З гэтага ясна, што у той час, як, паводлуг «Ż. P.», у нас пачала гуртавацца ля панскіх двароў дробная шляхта — „асабліва ад *пачатку XVI сталецьця*“, у Беларусі *ні польскіх паноў, ні дробнай польскай шляхты не магло быць і не было*: і паны, і шляхта былі толькі беларускіе. А з гэтага ясна, што шляхоцкіе засьценкі ў Беларусі ужо ў самым пачатку іх тварэньня *ня мелі с польшчынай нічога супольнага*. І калі „Żoł. P.“ робіць іншы вывад, дык ці-ж можна гневацца на жаўнера, што ён, добра ўмеючы забіваць людзей, не знае зусім гісторыі нашага краю?

Перэхрысьціўшы беларускую дробную шляхту ў палякоў „Żoł. P.“ апынуўся ў вялікім клапоці: сустрэчаючыся з гэтай жэ шляхтай па засьценках, ён перэканаўся, што „польскасць яе — не зусім „чыстая“. Па шляхоцкіх засьценках пануе «беларуская мова: „хаця веры і звычаяў польскіх яны не ўтрацілі, аднак да іх пранікла беларуская гутарка“. І ў гэтым клапоці ізноў вінавато незнаёмства з гісторыей: раз шляхоцкіе засьценкі утварыліся прад векамі з беларускай шляхты, дык німа дзіва, што ў іх дагэтуль перэхавалася родная беларуская гутарка, — перэхавалася ня глелзячы на страшэнны польскі націск, на пранікнуўшые ў нашы засьценкі польскіе наплывы.

Мы бы не пачалі споркі с «польскім жаўнерам», калі-б яго «гістарычных» доказаў не перэдрукавала ўжо другая газэта, каторая даўно занімаецца баламучэньнем тутэйшых каталікоў, фарбуючы ўсё каталіцкае польскай фарбай. Мала таго: нават польскіе ўрадовые кругі, дамагаючыся нашай зямлі, пускаюць у ход падобные доказы «правоў» Польшчы на Беларусь. Вось, штожэ «жаўнеру», тое ня гожэ «палітыкам», і ім-то мы бы радзілі больш пілнавацца гістарычнай праўды і не перакручываць яе.

Х. Х.

З усходняе Беларусі.

Лінія ваеннага фронту, прайшоўшая праз нашу зямлю, была праведзена зусім прыпадкова — ў залежнасьці ад вымог ваенных апэрацій. Аднак, гэта прыпадковая граніца між заходняй і ўсходняй Беларусьсю легла ў аснову дэмаркацыйнай лініі, устаноўленай Берасьцейскім мірам і разрэзаўшай наш аднародны з нацыанальнага і эканамічнага пагляду край.

Даволі глянуць на эканамічнае палажэньне ўсходняе Беларусі, каб зразумець, што тамтэйшае жыцьцё (ў Меншчыне, Магілёўшчыне, Вітэбшчыне і беларускай часьці Смаленшчыны) нічым ня розніцца ад жыцьця беларускай Віленшчыны і Горадненшчыны.

Глаўны занятак жыхараў усходняе Беларусі — гэта *хлебаробства* *). Аднак, рэзультаты народнае працы — небагатые. Клімат і глеба ня лішне памагаюць нашым хлебаробам у здабываньні хлеба буднага; але глаўная прычына беднасьці народу — гэта першабытны спосаб выробляньня зямлі беларускімі селянамі, а да таго і нестача зямлі. Не відаць тут і ахвоты развадзіць новые расьліны, ўвадзіць тэхнічные навіны, наагул — весьці інтэнсыўную гаспадарку. Не маючы магчымасьці пражыць толькі са свайго скупога і благога надзелу, беларускіе селяне значную часць сваіх *сіл і працы прымушэны аддаваць* чужым, робячы ў двары, ў фабрыцы, або выбіраючыся недзе ўпрочкі, — іншые ж займаюцца хатнімі рамёсламі. Дый фабрык тут — небагата; толькі мясцовые промыслы развіваюцца тутака шырэй, дзякуючы чысьленасьці сплаўных і судаходных рэк і рыбных в зёр, багацьцю лясоў і дрэўных матэрыялаў.

Гэтак, глаўная аснова жыцьця усходняе Беларусі — хлебаробства, а развіцьце яго, вядома, крэпка зьвязано з зямельнымі адносінамі. І мы даем тут жменю цыфр, сабраных у зборніку Семёнова.

Паводлуг статыстыкі 1887 г.; абшар чатырох губэрній усходняе Беларусі: Менскай, Магілёўскай, Вітэбскай і Смаленскай — становіць 20.511 643 дзесяціны. Найвялікшы абшар Менскай губэрні: апошняя занімае 37,5% паказанай цыфры (7.712.592 дзес.); за ёй ідуць паводлуг вялічыні: Смаленская (4 824.325 дзес.), Магілёўская (4.189.322 дзес.) і Вітэбская (3 815 404 дзес.). *Дворнае зямлі* ў Меншчыне 58,6% Смаленшчыне — 55.1%, Магілеўшчыне 54,6% і Вітэбшчыне — 53.4%. На другім месцы стаіць *зямля сялянская*: у Смаленшчыне да селян належыць 41,0% зямлі, у Магілёўшчыне — 40,9%, у Вітэбшчыне — 40 3% і ў Меншчыне — толькі 28.8%. *Казённых зямель* найбольш у лясістай і балоцістай Менскай губэрні: 11,6%; найменш — у сухой Смаленскай: 2,5% Па ўсім гэным краю казённай зямлі 6,51%.

Дворная земля належыць пераважна да шляхты (81,8%. Паводлуг велічыні двароў і фольваркаў яна дзеліцца гэтак:

	У Вітэбшчыне.	У Меншчыне.	У Магілёўшчыне.	У Смаленшчыне.
Число валадзельцаў	5.723	9.114	10.783	14.040
% дробных валадзельцаў (да 50 дзесяцін)	60.1	70.8	79.0	70.0
% сярэдніх (ад 50 да 1000 дзес.)	33.1	22.8	16.7	26.6
% вялікіх валадз. (больш за 1000 дзесяцін)	6.8	6.4	4.3	3.4
Земля падзелена між імі у %:				
1) да дробных належыць зямлі	3.1	2.1	5.3	5.2
2) да сярэдніх	24.4	11.8	21.4	39.1
3) да вялікіх	72.5	89.1	73.3	55.7

Усяго дворнае зямлі ў Вітэбшчыне, Меншчыне і Магілёўшчыне ёсць 9.100.849 дзесяцін. Між землеўласьнікамі тут перэважываюць праваслаўные, ды гэтым усходняя Беларусь шмат розніцца ад заходняй, дзе найбольш землеўласьнікаў-каталікоў. Гэтак у трох памянутых губэрнях 49% зямлі (4.465.309 дзес.) належыць да праваслаўных, 41,3% — да каталікоў і толькі 9% — да асоб іншых рэлігій.

Раўнуючы да гэтага абшар *сялянскай зямлі*, мы бачым, што ўжо зара пасьля вызваленьня селян ад паншчыны надзельнай зямлі прыпадало на сям'ю с 6 душ (сярэднім лікам) і на кожную душу (не рэвізкую, а фактычную) ў дзесяцінах:

*) Гл.: «Россія. Полное географическое описаніе нашего отечества» под рэдакціей В. Семёнова. Том IX. 1905 г.

. Францішк Олехновіч.

На Антокалі.

п'еса ў 3 актах са сьпевамі і танцамі.

(Гл. „Гоман“ № 42).

МІХАЛІНА.

Як пан важышся свайго майстру, а майго мужа п'яніцай зваць?

ЮЗЮК.

Дык каліж пані майстрова...

МІХАЛІНА.

Што мне можна, то вам нельга. — А вось яшчэ адна рэч: гэй, панок, мне адна рэч вельмі вельмі не падабаецца.

ЮЗЮК.

Што, панечка?

МІХАЛІНА.

Эй, панок! я бачу, што вы надта шмат задаецёся з маей Зоськай, гэта мне страшэнна не падабаецца. І прашу каб гэтага больш не было.

ЮЗЮК (спалохаўшыся).

Дык я... барані мяне Божэ!.. я не!..

МІХАЛІНА.

Калі аб гэтым паважна думаеце, то трэба, як усе людзі робяць, пагаварыць першна-перш з бацькамі, альбо ляпей са мной аднэй, бо „мой“ заўсёды п'яны як нябоскае стварэньне і з ім німа што аб гэтым гаварыць!

ЮЗЮК.

Я, панечка, ўжо хацеў..

МІХАЛІНА.

Але аб гэтым яшчэ надта рана казаць. Яна яшчэ зусім дзіця, а й вам яшчэ малако на вусах не абсохло, а самае важнае гэта тое, што, панок вы нічагусенькі не маеце, — а памятайце, што і яна без пасагу!

ЮЗЮК.

Я маю, панечка... Мы з братам маем дом у Горадні. Праўда, дзерэвянная гэта хата. Мой брат мае там краму, гаспадарыць і таргуе, — і казаў мне, што калі я захачу пачаць свой інтэрэс, то кожную часіну можэ мне выплаціць маю палову.

МІХАЛІНА.

Вось як! Чамуж вы ніколі аб гэтым не казалі?

ЮЗЮК.

Німа аб чым! Хата невялікая, старая.

МІХАЛІНА.

Дык усёж вы гаспадар!.. Вось яно што?

ЮЗЮК (цалуючы яе ў руку).

Дык якжэж будзе, панечка? Каб паня блага аба мне ня думала, хачу зрабіць як вы казалі: прашу вашага пазваленьня і благаславенства.

МІХАЛІНА.

Ах якіж хуткі!.. Пасьпех-людзём на сьмех. Дык трэбаж усё добра абдумаць, каб пасьля не шкадавацца. Ды мушу ж з „маім“ парадзіцца. Енжэж — бацька.

ЮЗЮК.

Панечка ведаеце, што я ня п'ю...

МІХАЛІНА.

Дык так... Ну так...

ЮЗЮК.

Добра працую, стараюся..

МІХАЛІНА.

Ды штож гэта вы так самі сябе хваліце! Чэкайце, нігай іншые вас пахваляць...

ЮЗЮК.

Гэта праўда... Значыцца, магу спадзевацца.

МІХАЛІНА.

Я нічога не абецаю... Кажу: паглядзём.

ЮЗЮК.

Чаму: паглядзём, пані майстрова?

МІХАЛІНА.

Ведаеш што, пан Юзюк, скажу табе па праўдзе, ты ня ведаеш, што гэта дзіця для

	На сям'ю с 6 душ:	На душу зямлі ўжыт. гул:	На душу ральлі:
	дзес.	дзес.	дзес.
У Вітэбшчыне . . .	8.3	2.8	2.3
У Меншчыне . . .	9.3	3.8	2.3
У Магілёўшчыне .	8	2.9	2.2
У Смаленшчыне . .	9.3	3.0	2.2

Яно зусім ясна, што пры мала ўрадлівай глебе і первабытных спосабах гаспадаркі жыцьцё селян было заўсёды паўгалоднае. Праўда, што ад часу, калі былі сабраны паказаныя тут цыфры, прайшло многа лет, што частка дворнае зямлі пасьпела перайсьці ў рукі селян, — дык-жэ за гэтые самые гады ўзрасло і чысло жыхароў гэтага краю. І ўпарадкаваньне зямельнай справы — гэта адно з найбольш важных пытаньняў беларускага жыцьця: як і на Украіне, на Беларусі перважная часьць зямельных абшараў знаходзіцца ў руках чужакоў, каторые на зямлі уфундавалі сваё панаваньне над беларускім народам і краем.

Як гэтае пытаньне будзе развязано, — гэта ўжо залежыць ад самого нашага народу, — ад таго, каго народ пашле ў краёвы сойм бараніць свае справы.

Г. Б.

У Вільні і ваколіцах.

× **„Польскіе“ касьцёлы.** Не надта даўно „Dziennik Wileński“ чытаў навуку рэдакціі „Lietuvos Aidas“ аб тым, што ў нас ніякага „польскага“ касьцёлу німа, а ёсць толькі касьцёл *каталіцкі*. Хоць мы шчыра віталі тую заяву польскай газэты, аднак, ведаючы, хто яе выдае, не надта верылі, што газэта запраўды так думае, як піша. І не здарма пазволілі мы сабе гэтак брыдка сумлевацца ў яе шчырасьць: прайшло колькі месяцаў, і вось у № 119 з 24 мая мы прачыталі вялікімі літэрамі надрукованы загаловак: „*Polskie kościoły na Ukrainie*“ (Польскіе касьцёлы на Украіне).

Цяпер ужо і мы прыпомнім польскай газэце, што „польскіх“ касьцёлаў німа і быць ня можа, а ёсць толькі касцёлы *рымска-каталіцкіе*..

× **Паварот архіепіскопа Ціхана.** Як піша «Lietuvos Aidas», у Коўні адбывае карантін праваслаўны архіепіскоп Ціхан, каторы варочаецца з Расеі назад у Вільню разам с шэсьцьма манахамі. Адбыўшы карантін, ён маніцца жыць у Трынопалі, пад Вільняй.

× **„Залёты“.** „Вольная Беларусь“ у Менску ў № 12 закончыла друк трохактоўкі Паўла Прыгаворкі (Вінцука Дуніна-Марцінкевіча) „Залёты“, напісанай у Люцынцы 8 сьнежня 1870 году.

× **Літоўскі універсытэт.** Як піша «Lietuvos Aidas», ёсьць праект адкрыць у Вільні літоўскі універсытэт ужо ў сёлетнюю восень. Пакуль што мають быць адкрыты тры факультэты: юрыдычны, філёзофічны і тэолёгічны.

× **Лекція.** Чыноўнік пры Stadthauptmannie ў Вільні, Понфік, прачытае лекцыю ў салі пры сьв. Юрскім пр. 35 на тэму: „Новые дзяржаўные організаціі на землях былые Расеі“.

× **Плата за газамэтры.** Урад газовага завода апавешчае, што с прычыны не сьпынячайся дарагоўлі павялічываецца плата за карыстаньне з газамэтраў. Ад 1 чэрвеня с. г. устанаўліваецца гэткая месячная плата:

за	3 фл. газам.	— 0,60 м.	
„	5 „ „	— 1.00	„
„	10 „ „	— 1.20	„
„	20 „ „	— 1.50	„
„	30 „ „	— 2.00	„
„	50 „ „	— 2.50	„
„	100 „ „	— 5.00	„

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошніе дні была (па Цэльсію):

	найвыш	найніж.
23 — 24	+ 19,7°	+ 9,0°
24 — 25	+ 19,9°	+ 3,3°
25 — 26	+ 14,6°	+ 8,0°
26 — 27	+ 23,7°	+ 7,1°

З усяго Краю.

Падпіска на восьмую пазыку.

На восьмую пазыку тутэйшымі жыхарамі ва ўсім нашым краю падпісано на 13 мільёнаў марак. 4 мільёны на сёмую пазыку. Найвялікшую часць гэтага далі Балтыцкіе землі: 10 мільёнаў 250 тысяч.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 23.V. Кам'сія імперскай рады дзеля заграничных спраў заседала ўчора па абедзі. Статс-сэкратар Кюльман здаў справу аб палітычным палажэньні і аб задачах на Усходзі, часьцю ўжо развязаных, часьцю вымагаючых развязкі.

КОЎНА. «Baltisch-litauische Mitteilungen» (быўшая Корresp. B.) наказывае:

Глаўнакамандуючый на Усходзі прынц Леопольд Баварскі пры начальніку упраўленьня Об Ост ф. Фалькэнгаўзэну прыняў літоўскіх кіраўнікоў: праф. прэлата Ольшэўскас'а і старшыню літоўскай рады Смэтону. Яны выказалі сваю падзяку за вызваленьне Літвы і дадзеную летась падмогу 300,000 марак.

ЛІБАВА. З аэродрому Ролёв, пад Лібавай, выляцеў сарваўшыйся жоўты лятучы шар. Хто яго знойдзе, атрымае награду грашмі ў «Armee-Wetterwarte 10», Deutsche Feldpost 282.

Незалежнасць Эстляндзіі і Ліфляндзіі.

БЭРЛІН. 24 V. Нямецкае міністэрства заграничных спраў 19 гэтага месяца падало бэрлінскаму прэдстаўніку расейскага ўраду, п. Еффэ, заяву галавы злучаных краёвых рад аб формальным аддзяленьні Эстляндзіі і Ліфляндзіі ад Расеі. Заява канчаецца славамі: «Жыхары Эстляндзіі і Ліфляндзіі заявамі свайх прадстаўнікоў выкарысталі права на самаазначэньне і правялі ў жыцьцё аддзяленьне ад Расеі, аб чым паведамляецца расейскі ўрад».

Фінляндзія.

ШТОКГОЛЬМ. Генэрал Манэргейм падаўся ў адстаўку.

Члены фінляндзкага ўраду аддалі свае паўнамочча сэнатару Свінхувуду, каторы загадаў сэнатару Паасікіді утварыць новы ўрад.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Французы і англічане ўзялі ў свае рукі ўсё экономічнае жыцьцё на Мурманскім узьбярэжжы, дзе стаяць іх судны і войскі. Англія прыгатаўляе, так сказаць, Гібралтар на расейскай зямлі.

14 мая Ленін заявіў аб гэтым у савеці і сказаў, што цяпер Расея не мае сілы супраціўіцца гэтаму.

КОЎНА. „Baltisch Litauische Mitteilungen“ наказываюць:

21 мая ў Пецярбурзі Ленін у адной прамове паміж іншым сказаў: «Нашай задачай павінно быць поўнае зьніштажэньне буржуазіі. У мысль гэтага павінна быць зроблена рэформа законаў аб зямлі і школе. Дзеля папраўкі валюты усе грошы будуць аб'яўлены нямаючымі цаны. Замест іх будуць выпушчаны новые, каторые дадуць валадзельцам старых, але ня больш, як па 2.000 руб. на асобу. Рэшта будзе станавіць меньне гасударства».

МАСКВА. Урад саветаў звярнуўся да Японіі з нотай с прычыны паддзержкі японскімі падданымі расейскіх контррэвалюцыянераў. Савецкі урад выказаў надзею, што Японія ня будзе мешацца да расейскіх унутраных спраў і зробіць патрэбны націск на сваіх падданых у Сібіры.

МАСКВА. Нямецкі пасол, гр. Мірбах, быў першы раз офіцыяльна у Леніна.

Народны камісар заграничных спраў падаў гр. Мірбаху пратэст проці апавешчаньня незалежнасьці Каўказу ад Чорнага да Каспійскага мора. Савецкі ўрад будзе ўсемі сіламі бароцца з усімі захватнымі дамаганьнямі каўкаскага ўраду.

Украіна.

КІЕУ Украінскае міністэрства заграничных спраў атрымало адказ румынскага ўраду на украінскі пратэст у справе Бэссарабіі. У адказе між іншым гаворыцца:

«Бэссарабію мы не анэксіравалі, а яна сама далучылася да свае бацькаўшчыны. Румынскаму ўраду невядомы такіе часьці Бэссарабіі, каторые хацелі бы далучыцца да Украіны. Калі часць жыхараў лічыць сябе украінцамі, дык гэта — ня доказ, што яны папраўдзі украінцы. Калі Украіна падпісывала мірную ўмову у Брэст Літоўску, дык яна не заяўляла сваіх дамаганьняў на Бэссарабію. 15 студня 1918 году украінскі ўрад заявіў генэралу Коанда, што ён нічога не мае супроць прылучэньня Бэссарабіі да Румыніі і гэтым нават паддзержыць Румынію. З гэтай прычыны румынскі ўрад ня можа здаволіць пратэст украінскага ўраду.

маткі! Адну яе маю, хацелаб, каб яна мела долю не такую, крый Божэ, як мая. Круціўся тут каля яе адзін чыноўнік... Відаць было, што мае паважные думкі...

ЮЗЮК.

Пан Ігнат?

МІХАЛІНА.

Але. Вы дагадаліся, дык скажу вам усю праўду. Вось думаю сабе: што чыноўнік то чыноўнік, ня тое, што якісь рамесьнік, — становішча ў сьвеце і шацунак у людзей, — але разглядзеўшы справу добра — гэта муж не для яе...

ЮЗЮК (цалуючы яе ў руку).

Сьвятая праўда...

МІХАЛІНА.

Яна не мае яшчэ 19 гадоў, а ён ужо чалавек... не малады...

ЮЗЮК.

Стары, як грыб.

МІХАЛІНА.

Ну не так ужо надта ён стары, але ўсёж такі муж не для яе. А ў дадатку ён якійсь... не падабаецца мне.

ЮЗЮК (ізноў цалуючы яе ў руку).

Добра кажэце...

МІХАЛІНА.

Ну, адчапіся ўжо, я ж ня біскуп... Але прымушаць дзіця ня буду, як яна захочэ, так будзе! Ды німа чаго сьпешацца, няхай пажыве яшчэ так, набярэ розуму.. Вось мяне рана аддалі замуж і якоеж маё жыцьцё!.. Праўда, вам ня трэба гэтага казаць — самиж добра бачыце, жывучы з нямі ў адной хац...

ЮЗЮК.

Але... Пан Вінцэнты мае благую прывычку, але ён добры чалавек.

МІХАЛІНА.

Дык вось варочаючыся да пана Ігната... Хоць можа мне і ня выпадае ўсё вам казаць, а ўсёж скажу... Выж як свой чалавек... Дык вось пастаралася я, каб ён сьцяміў, што нічога з гэтага ня будзе... Становішча — становішчам, дык штож, што ён чыноўнік, не са становішчам будзеш жыць, а с чалавекам. Гэтаж на ўсё жыцьцё! А пан Ігнат якісь такі... не да спадобы. Ну, мае, праўда, вялікую залету: ня п'е, грошэй ня кідае, можэ нават крыху надта апчадны...

ЮЗЮК.

Стары жмінда!..

МІХАЛІНА.

Э, кожны чалавек павінен думаць аб чорнай гадзіне (ўстае). Ну трэба мне ісьці ў кухню! Я тутака заседзелася, а там Зоська прасмажэ катлеты, ізноў будуць нікуды нягодные... А тут яшчэ з гэтай бялізнай гэтулькі работы!..

ЮЗЮК.

Значыцца, магу мець надзею?

МІХАЛІНА.

Ведама, калі сама дапілную, дык і не перасмажыцца.

ЮЗЮК.

Яж не аб тым...

МІХАЛІНА.

Ах вы тое... Пабачым яшчэ, пабачым, маем час... (чуваць званок пры дзьверах). А кагож там чорт нясе?

З'ява 5.

ТЫЕЖ і АНУФРЫ.

(Юзюк рассовывае с правага боку хвіранку. Уходзіць Ануфры).

ЮЗЮК.

А, пан Ануфры!..

АНУФРЫ.

(тоўсты зарубач, мае на сабе брудны хвартух за дзягай мясьніцкі нож) Як маецеся, пані Вінцэнтова!

МІХАЛІНА.

Добры дзень пану.

АНУФРЫ.

Перапрашаю, што не вітаюся, але рука брудная, чалавек ад працы.

МІХАЛІНА.

У мяне тож брудная. Ня шкодзіць.

(Далей будзе).

КІЕУ. 24.V. Учора паабедзі адбылося першае пленарнае заседаньне расейска-украінскай конфэрэнціі у гмаху Украінскай Рады пад маршалкоўствам Шэльнец на.

Разгледаючы ўзаемна паўнамоччы, Шэлнецін папытаўся, ад імі якіх зямель будзе выступаць расейская дэлегапія, бо Беларусь, Сібір, Дон і Каўказ не прызнаюць уласьці ўраду савэтаў.

Галава расейскай дэлегацыі адказаў, што гэта — ўнутрэная справа Расеі. Украіну-ж расейскі ўрад прызнае незалежнай.

На сягоньняшнім заседаньні украінская дэлегація зажадала яснай формуліроўкі паўнамоччаў расейскіх дэлегатаў з акуратным абазначэньнем зямель, ад імі каторых яны маняцца прамаўляць. Заседаньне прыпынено.

БЭРЛІН. Б. галава украінскай мірнай дэлегацыі і тымчасовы украінскі пасол у Бэрліне, Севрук, атрымаў адстаўку. Справамі украінскага пасольства тымчасова кіруе сэкрэтар Косый.

Б. украінскі міністэр сельскай гаспадаркі, Коваленскій, узяў у государственым банку цэнных папераў на 5 мільёнаў рублёў і шчэз нема ведама дзе.

ВЕНА. Польскіе легіоны ў Одэссе і ваколіцах на моцы супольнай пастановы аўстрыяцкага, польскага і украінскага ўрадаў распушчэны. Гэтак сама распускаюцца польскіе легіоны на Украіне ў ваколіцах Хмельніка.

З усяго сьвету.

ЖЭНЕВА. Арэштаванне кіраўнікі сінн-фейнэраў будуць аддадзены пад суд толькі пасьля міра, бо чыннасць ваенных судоў толькі яшчэ болей узмацавала-бы рэвалюцыйнасць народу.

«Times» наказывае, што англіцкі ўрад выкрыў новые доказы аб нямецкай змове ў Ірляндзіі. У Дубліне арэштована член спаўніцэльнага камітэту сінн-фэйнэраў, пані Клярк, муж і брат каторай пакараны сьмерцю ў часе паўстаньня 1916 г.

БАЗЭЛЬ. Газэты наказываюць аб вялікіх работніцкіх разрухах у Брыстолі. Дзеля супакоеньня іх трэба было паклікаць войска. Узьняліся крывавые бітвы на вуліцах, у часе каторых забіты 14 работнікаў, між імі — старшыня прафэсыональнага саюза транспортных работнікаў. Вялікшые разрухі былі такжэ у Свэнсі і Карбідзе.

ЖЭНЕВА. Ваенная конвэнція між Японіей і Кітаем аддае Манджурскую чыгунку пад японскі кантроль.

Збудаваная Расеей усходня-кітайская дарога можэ быць ужывана японцамі і дзеля ваенных патрэб.

БЭРН (В.Т.Б.). Прэзыдэнт Вільсон сказаў прэдстаўнікам газэт, што аб міры ня можэ быць гутаркі датуль, пакуль Нямеччына і яе саюзьнікі не адракуцца ад усіх карысьцей, здабытых у гэтай вайне. Амэрыка ні на адзін момэнт ня будзе думаць аб міры, каторы даўбы Нямеччыне хоць адну пядзь зямлі або павялічыў яе сілы. З другога боку, апрача адбудовы Польшчы і папраўкі крыўды, зробленай Франціі ў 1870 гэду, ад Нямеччыны ня будуць вымагаць ніякіх іншых ахвяр.

БЭРН. Паводлуг новай кітайска-японскай тайнай умовы Японія бярэцца за арганізацію кітайскай паліціі. Японія будзе упраўляць усемі кітайскімі арсэналамі і вэрфямі. Яна будзе мець прывілеі ў Монголіі і Манджурыі. Кітайскіе чыгункі і тэлеграф знаходзяцца пад японскім упраўленьнем.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 25.V. Прэзыдэнт Рэйхстагу, Кэмпф, памер сягоньня паабедзі.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньні

24.V. Заходні тэатр:

Без перамен.

У ваколіцах Кэмэля, наабапал Ліс і Скарп, на поўдні ад Соммы, між Моррэ і Монтід'е у вечары і ў начы ажыўлены агонь. У часі разведак пры Букуа і Уаз мы ўзялі палонных.

25.V. Заходні тэатр:

Ваенная чыннасць артылеры была слабая. Начные атакі ворагаў у ваколіцах Кэмэля і пры Альбэр зламаліся ўсюды с цяжкімі стратамі. Пры Гамэль мы адкінулі ворагаў контратакай.

26.V. Заходні тэатр

На поўдні ад каналу Н'юпорт і наабапал Дікемуйдэн мы ўзялі ў палон 60 бэльгійцаў. У вечары ў ваколіцах Кэмеля, на поўдні ад Соммы і між Моррэ і Монтід'е агонь значна крапчэў. Пры Букуа адкінуты англіцкіе наступленьні. Пры Монтід'е, ў даліне Айет і на палудзенным беразі Эн у разведках узяты палонные англічане.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

ЛОНДОН (Рэўтэр). 24.V. Льлёйд Джорж у Эдінбургу сказаў прамову, гаворачы між іншым:

Англія ў прошлым была прымушэна барацца с пасьледзтвамі развалу Расеі с падводнай вайной. Пасьледзтвы развалу Расеі былі тым цяжэйшы, што Амэрыка магла нам даць толькі пятую частку тэй помачы, якую мы утрацілі з выхадам Расеі с коаліцыі.

Небасьпекі ад падводнай вайны ўжо німа. Мы топім цяпер падводные лодкі хутчэй, чым немцы пасьпеваюць будаваць іх, дый мы разам с саюзьнікамі будуем новые параходы хутчэй, чым Нямеччына можэ іх тапіць. Мы можэм мець яшчэ страшэнные страты ад падводных лодак, але падводная вайна ня можэ больш адбіцца на развязцы вайны. Немцы самі перэканаліся, што яны праігралі падводную вайну, і гэта вызвало іх наступленьне на заходзі, як апошні спосаб дайсьці пабеды. Мы стаім напярэдодні вялізнага наступленьня, але найлепшые знаўцы маюць поўную веру ў канец яго. Я рад, што на чале нашай арміі, змагаючайся за волю, стаіць гэткі геніяльны чэлавек, як Фош. Немцы напружаюць усе сілы, каб дабіцца развязкі хутчэй, чым прыйдзе чынная помач Амэрыкі.

Я магу сумленна заявіць, што ўрад не абмінуў нічога, што магло-бы ускорыць канец вайны. Мы маем дзела з безміласэрным прускім дэспотызмам, пачаўшым паход дзеля грабежства і гвалтаў. Летась шмат хто лічыў магчымым пачэсны мір без пабеды. Я думаю, што цяпер такіх людзей мала. Доля Расеі дала ім добрую навуку. Нямецкіе і аўстрыяцкіе палітыкі —гэта марыонэткі ў руках ваенных начальнікаў.

НЬЮ-ІОРК (Рэўтэр) 25.V. Рэспубліка Костарыка аб'явіла цэнтральным дзержавам вайну.

ВЕНА. У міністарстве загранічных спраў пачаліся ўчора мірные перэгаворы між Аўстрыей і Фінляндзіей.

ВЕНА. 24.V. Учора італьянцы атакавалі нашы пазыціі на Цугна Порта і ў даліне Эчы. Першые дзьве атакі адбіты ўжо агнём, трэйцяя атака—штыхамі. Італьянскіе штурмы на Монтэ Асолёне такжэ адбіты с цяжкімі стратамі.

ЛОНДОН. У часі апошняга налёту на Лёндон у начы на 21 мая забіты 50 і ранены 200 асоб.

БЭРЛІН. Аб разьмерах сучаснай вайны на паветры сьведчыць тое, што за апошні тыдзень нямецкіе лятуны скінулі агулам 350.000 кілёгр. бомб. 20, 21 і 22 мая зьнішчэны 33 варожые самалёты і 1 прывязны лятучы шар. Мы утрацілі 5 самалётаў і 1 прывязны лятучы шар.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 24.V. На заходнім узьбярэжжы Англіі нашы падводные лодкі ізноў затапілі 30 000 тонн.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 25.V. У паўночных водах нашы падводные лодкі затапілі ізноў 16.600 тонн.

ЛОНДОН (Рэўтэр). Ворагі затапілі торпэдаю памочны крэйсэр «Moldawja». Пагіблі 56 амэрыканскіх салдатоў

АБВЕСТКІ.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман.» Рэдактар Язэп Салавей.